

Ижтимоий йўналишдаги Республика махсус гимназияси Тошкент шаҳрининг Буюк Ипак йўли кўчасида жойлашган. Бир маҳаллар юртимиз довуғи ана шу буюк йўл орқали дунёга танилган бўлса, эндиликда гимназияда тахсил олаётган болалар келгусида Ўзбекистонимиз шон-шавкатини жаҳонга ёйишга ҳақд қилганлар. Синф хоналари замонавий ускуналар билан жиҳозланган, чет тилларни ўрганиш учун ҳам барча қулайликларга эга бўлган бу ўқув даргоҳини чин маънода мустақиллигимиз меваси десак бўлади. Ўқувчиларнинг кўзларида ёнган ўт, илмга чанқоқлик, баҳс-мунозаралардаги юксак маданият беихтиёр юртимиз келажагини тасаввур этишга имкон беради. Дарвоқе, илмли ва маърифатли ёшларга эга бўлган миллатнинг келажаги порлоқ бўлиши ҳақидаги фикрлар ҳақдир.

Гимназиядаги шарт-шароитлар билан танишар экансиз, беихтиёр ҳавасингиз келиб «Эҳ, сенинг ёшлигинг менда бўлсайди» деб юборасиз ва шунда ўз фарзандларингиздан кўксингиз гурурга тўлади.

Халқнинг илм даражаси қанчалик юксак бўлса, у шу қадар енгилмас, қудратли бўлади. Ижтимоий йўналишдаги Республика махсус гимназияси ўқувчиларининг ҳам келажақда ана шундай қудрат соҳиблари бўлишларига шубҳа йўқ.

ШОИР: — Сиз директорлик қилаётган Ижтимоий йўналишдаги махсус гимназия мустақиллигимиз тўғрисида дунёга келган. Гимназия нима учун шундай номланган?

ДИРЕКТОР: — Маълумки, ҳар бир давлат келажагини ёшлари билан боғлайди. Биз ҳам ёшларимизни ақл-заковат ва илм борасида юқори малакали, шарқона маданият, урф-одат ва тажрибаларни эгаллаган, жамият, оила ҳамда давлат олдидаги ўз масъулиятини англайдиган, ҳар жиҳатдан баркамол, эркин шахс сифатида кўришни истаймиз. Фарзандларимиз жаҳон билан юзлашар эканлар, аэволамбор бир неча тилда эркин мулоқот қила олишлари, информация технология тизимига бемалол кири оладиган (яъни компьютер техникаси, ҳозирги кенг тарқалган дастурларни тўлиқ ўзлаштирган, Интернет каби тизимлардан фойдалана оладиган), ҳаётда қайси касб эгаси бўлишларидан қатъий назар, бозор тизими билан дуч келар эканлар, иқтисоднинг асосларини — унинг алифбосини биладиган бўлишлари керак. Йигит-қизларимиз ижтимоий ҳаёт сабоқларини ўрганиб борсалар, янада ажойиб бўларди. Шу мақсадларни амалга ошириш учун 1995 йил Халқ таълими вазирлиги таж-

риба тарихида ўзбек, рус ва инглиз тилларини чуқур ўргатган махсус компютерлашган Республика гимназияси ташкил этилди. Гимназия номи зиммасига оқлатилган вазибалардан келиб чиққан.

ШОИР: — Республикада сизнинг гимназиянгиз типда яна шунча гимназия борми? Бор бўлса, бу гимназия нимаси билан ажралиб туради?

ДИРЕКТОР: — Умуман олганда, ижтимоий, иқтисодий, сиёсий соҳада бўлса керак. Сабаби, биз гимназияда шу соҳа бўйича ишларни кенг йўлга қўйганмиз. Гимназиямизда таълим олган ўқувчилар нафақат ўзбек, рус, инглиз тилларида сўзлашишни, компютер ва Интернет тизимлари билан мулоқот қилишни, иқтисоднинг асосларини ўрганадилар, гимназияда ўтказилаётган турли тадбирлар, келаётган меҳмонлар билан суҳбатлар, чет элга саёхатлар натижасида турли мамлакатлар жуғрофиясини, диспут-мунозара ўтказиш маданиятини ва бошқаларни билиб борадилар...

наладиган кафедраларга айлантирмоқчимиз.

Спорт, маънавият ва бошқа соҳаларда ҳам. Хуллас режалар жуда кўп, ният холис, мақсадимиз аён.

ШОИР: — Мамлакатимизда таълим соҳасида ислохотлар олиб борилмоқда. Бу ислохотлар бугунги кун талаб даражасида деб ўйлайсизми?

ДИРЕКТОР: — «Бирни кўриб фикр қил, бирни кўриб шукр қил», деган ота-боболаримиз. Мамлакатимизнинг турли таълим

шувлар бўлиб туради. Бундай учрашувлар гимназиянгиз ўқувчилари учун қандай аҳамиятга эга?

ДИРЕКТОР: — Ҳақиқатан ҳам, бирор ой йўқки, гимназиямизда ўқувчилар билан олимлар, шоирлар, санъаткор ёки йирик соҳа мутахассисларининг учрашувлари ўтмаган бўлса.

Бу учрашувлар ўқувчиларимизнинг турли соҳадаги билим савияларини ошириб қолмай, суҳбатларда уларнинг ҳаётий тажрибалари, кўрган-билганлари, сўзлаб берган ҳикматлари фарзандларимиз маънавиятини юксалтиришга, қизиқишларини ўстиришга, дунёқарашларини шакллантиришга, ўзликларини намоян қилишга, баҳс-мунозара юритиш санъатини эгаллашларига хизмат қилади. Турли касблар тўғрисида тўлақонли тушунча ҳосил қилиш имкониятини яратди.

ШОИР: — Бугунги кунда республикамиз ёшларининг ижтимоий онг савияси даражасини қандай баҳолайсиз?

ДИРЕКТОР: — Одатда оталар фарзандлари билан суҳбатлашганларида «Мен сенинг ёшигда... ишларни қилганман», деган ибораларни кўп ишлатадилар. Тан олий керакки, ҳозирги ёшларимиз бизга қараганда анча билимлироқ, зукко, эркин фикрлайдилар, ижтимоий онг савиялари анча юқори. Фақат ҳаммалари ҳам шундай эмас-да!

ШОИР: — Гимназияни жаҳонга танитиш учун қилаётган ишларингиз ва режаларингиз? «Миллий тикланиш» газетасига истақларингиз?

ДИРЕКТОР: — Гимназиямиз ўқувчилари кўп, чет давлатларга чиқиб келмоқдалар.

1998 йил кузида Хитойда бўлиб ўтган «Қадимий обидалар» Халқаро ёшлар форумида иштирок этдилар.

2000 йилнинг биринчи қўёшини кутиш бўйича Янги Зеландияда ўтказилган болалар форумида иштирок этиш бўйича конкурсда қатнашмоқдалар.

1999 йил Парижда ЮНЕСКОнинг Бош ассамблеяси даврида «Ёшлар парламенти» ишида иштирок этиш учун конкурсга тайёрланмоқдалар.

АҚШнинг Коннектикут штатининг ўнға яқин мактабларида бир ойга яқин бўлиб, Ўзбекистонни ва гимназиямизни танитиб кайтдилар.

Англия, Шотландия, Флорида (АҚШ)да қисқа тил курсларида қатнашмоқдалар. Ҳозирда яна кўп вақт давлатлар билан ҳамкорлик алоқалари тўғрисида ўзаро шартномалар имзоланмоқда.

Интернет тармоғи орқали чет эллик дўстлари билан алоқа қилиб турибдилар.

Гимназияда янги ташкил этилаётган «Ёш радиохаваскорлар» тўғрисида орқали радио тўқинларда чет эллик дўстлари билан суҳбатлашши, Ўзбекистонни, гимназияни, ўзларини танитишлари мумкин.

Миллатимиз, давлатчилигимиз тарихи жуда узоқ ўтмишга эга. Бундан бир неча асрлар илгари шаклланган. Ҳозирда ўша даврдаги обрў-эътиборимизни, ўзлигимизни, маънавиятимизни тиклашимиз асосий вазифаларимиздан бири. Бу борада «Миллий тикланиш» газетаси олиб бораётган ишлар хайрли ишлар сирасидандир. Унинг ижодкорларига муваффақиятлар, боқий умр, мустаҳкам соғлиқ, ишларида собитқадамлик тилайман.

ШОИР: — Гимназияда олимлар, шоирлар, санъаткорлар билан учра-

Суҳбатдош: Турсун Али

ЁШЛАР ЧЎҚҚИЛАРНИ КЎЗЛАЙДИЛАР

ДИРЕКТОР ВА ШОИР СУҲБАТИ

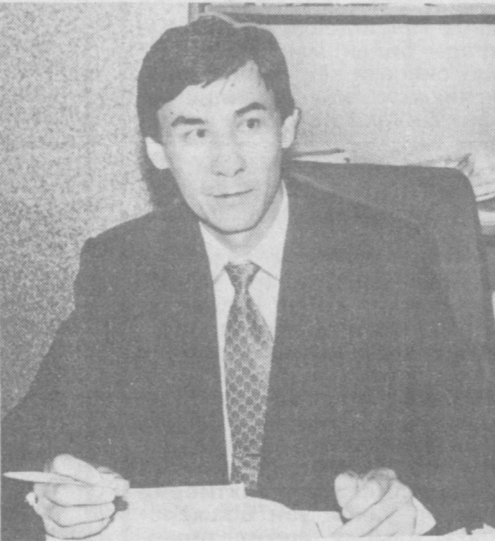
Ижтимоий йўналишдаги Республика махсус гимназияси директори, физика фанлари номзоди Абдусалом Умаров билан музоҳаба

ДИРЕКТОР: — Бугунги кунда қатор олий ўқув юртлири қошида кўпгина гимназиялар мавжуд. Гимназиямизнинг бошқалардан ажралиб турадиган томони, биринчидан, уларнинг кўпчилиги 5—6-синфлардан бошлаб ташкил қилинган. Аслида фарзандларимизга бошланғич мактабдан бошлаб мустақил фикр юритишни, билим базасини бериб бормасак, кейин бу ишлар анча қийин кечади. Шунинг учун бизнинг гимназиямизга ўқувчиларни 1-синфдан бошлаб қабул қиламиз ва тарбия берамиз. Иккинчидан, кўпчилик гимназиялар фақатгина умумтаълим мактабларида ўқитилаётган фанлар билан чекланиб қоляптилар. (Бизда бу фанлардан ташқари, гимназиямиз қошида эса мусиқа мактаби шахобчаси бўлиб, ўқувчиларимиз шу ёрнинг ўзида мусиқа сабоқларини олишлари мумкин. Республикада хизмат кўрсатган рақоса Гулнора Жўраевна раҳбарлигида эса миллий рақс тўғраги мавжуд. Гимназияда нафақат ўзбек урф-одатлари, балки жаҳон халқлари урф-одатларини ўргатамиз. Гимназия ЮНЕСКОнинг АСР мактабларидан бири ҳисобланади. Бу дастур бўйича қатор ишлар амалга оширилмоқда. Ўнға яқин чет эл мамлакатлари мактаблари билан бевосита алоқалар бўйича шартномалар тузганмиз.

ШОИР: — Ёшлар келажагимиз деган гапни кўп айтаемиз. Шундай экан, болалар дунёқарашини, ижтимоий фикр доирасини кенгроқ такомиллаштириш учун нималарга эътибор бериш керак?

ДИРЕКТОР: — Ёшларни эркин фикрлашга ўргатиш зарур. Бу борада баҳс-мунозара дарслари, турли танловлар, очик ҳаводаги музей-боғлар, бирор тарихий обидалардаги дарслар, турли намояндлар билан учрашувлар катта ўрин тутса керак. Дунёқарашини, ижтимоий фикр доирасини кенгроқ такомиллаштиришда мақоллар, ҳикматли сўзлар ҳам катта аҳамиятга эга. Гимназиямиз фойдаларидан бири моҳ равишда бебаза, унда кичкина «чўнтақчалар» ташкил этганмиз. Ҳар ой бошида шу жойда худди «визитка»лар каби мақол, ҳикматлар ёзилган бежиримгина қоғозларни солиб қўямиз. Уларни иста-

«Учинчи устувор йўналиш — кадрлар масаласи. Муболағасиз айтиш мумкинки, бизнинг келажагимиз, мамлакатимизнинг келажаги ўрнимизга ким келишига эки бошқачароқ айтганда, қандай кадрлар тайёрлашимизга боғлиқ. Ислол КАРИМОВ. «Ўзбекистон XXI асрга интилмоқда»

ШОИР: — Гимназияда келажақда ҳозир мавжуд йўналишлардан ташқари яна қандай жабҳаларга эътибор берилиши кўзда тутилмоқда.

ДИРЕКТОР: — Шу 1998—1999 ўқув йилидан бошлаб, қўшимча чет тили сифатида факультатив тарзда немис ва француз тилларини ўқитишни киритдик. Ўйлаймизки, бизнинг чет элдоги ҳамкорларимиз — биродар мактаблар сони янада ошади. Ҳозирда Чехия, Малайзия ва Франция мамлакатлари билан шартнома тузиш тўғрисида музокаралар олиб бораёلمиз. Ўтказётган тадбирларимиз доирасини гимназиядан ташқарига чиқариш ниятимиз бор.

Ҳозирда ЮНЕСКОнинг «Distance learning systems» (Масофадан туриб таълим бериш тизими) кенг тарғибот қилинмоқда. Маълумки, мактаб — таълим тизимининг вазифаси нафақат фикрларни ўргатиш, балки Ўзбекистон телевидениеси имкониятларидан фойдаланиб, гимназия тадбирлари: очик дарслар, суҳбатлар, турли учрашувлар, конкурслар, диспутлар, маълум маънода маънавиятни тарғиб қилиш, фикрлашга ўргатиш вазифалари бўйича шу масофадан туриб таълим бериш тизими родини бажариб, улардан нафақат гимназиямиз ўқувчилари балки, бутун давлатимиз ўқувчи — ёшларига фойдаси тегади, деб умид қиламиз.

Гимназиямиз ижтимоий йўналишда бўлгани билан, табиий фанлардан дарс беришда 4та профессор, 10дан ортиқ фан номзоди, доцентлар фаолият кўрсатиб келмоқдалар. Гимназияда «Ижтимоий йўналишдаги ўқув муассасаларида табиий фанларни ўқитиш» кафедраси ташкил этилган. Шу кафедра ишини жонлантириб, ҳақиқий илмий изланишлар олиб бориладиган, турли даражадаги илмий семинар, конференциялар ўткази оладиган, салоҳият жиҳатдан юқори са-

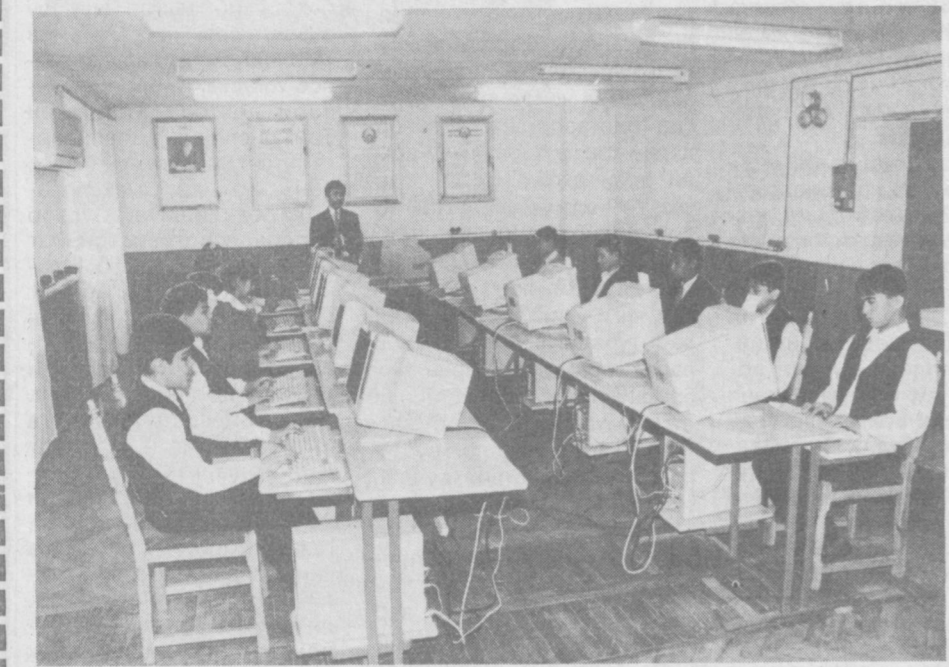
масканларида ўтказилаётган ислохотлар даражаси ҳам турлича. Баъзиларини кўриб, қани ўзгариш, фақат шир ўзгарибди-да, десангиз, баъзи жойлардаги ўзгаришлар анчайин чуқур, асосли. Шунга қарамай, менимча ислохотлар устида, тўғрироғи, уларни амалга ошириш жараёнларида янада кўпроқ ишларни қилиш мумкин. Хусусан, ҳозирги кунда фарзандларимизни касбга йўналтириш бўйича эрта-роқ иш бошлаш эканмиз, ўқув дастури-мизни ҳам шунга мос ҳолда ишлаб чиқиш ва ўқув жараёнга жорий қилиш зарур. Масалан, нима учун кейинчалик чуқур илм-фан билан шуғулланувчи, юқори малакали муҳандис, иқтисодчи бўлувчилар билан хунар эгаси бўлмоқчи, бирор касб орқали оиласига, жамиятга фойдали шахс бўлишни истаганлар бир хилда физикани, математикани ва кимёни билиши, ўрганиши керак? Бир йилда ўқитилган фанлар сони 16—20 та бўлиши шартмикин, ўқувчи билим даражасини дарсда ҳамма ўқувчилар олдида баҳолашнинг ҳам, бундан ҳаммани оғоҳ этишнинг ҳам ўзига яраша фойдали ва салбий томонлари бор. Бунда баъзи болаларнинг кўнглини тоғдек кўтар-сақ, баъзиларини ҳадеб қойиб, ўзига бўлган ишончини йўқотишга олиб келади. Биз эса эркин фикрлайдиган авлод тарбияламоқчимиз.

ШОИР: — Гимназияда ўқиш давлат тилидан ташқари яна қайси тилларда олиб борилади?

ДИРЕКТОР: — Асосий дарсларимиз ўзбек тилида олиб борилади.

Рус ва инглиз тиллари чуқур ўзлаштириладиган фанлар ҳисобланади. Юқорида айтганимиздек, олмон ва фаранг тилларини ҳам ўргатишга киришганмиз. Юқори синфларимизда баъзи табиий фанлар (масалан, кимё, математика, физика, иқтисод) дастурдан ташқари тарзда инглиз тилларида ҳам (ўзбек тилидагига қўшимча тарзда) олиб борилади. 1998—1999 ўқув йилида бу ишлар мутахассисларимизнинг чет давлатларга кетишлари муносабати билан вақтинча тўхтаб қолди.

ШОИР: — Гимназияда олимлар, шоирлар, санъаткорлар билан учра-

МЕҲМОН КЕЛСА ЭШИКДАН...

Бир бозорда бўлиб ўтган воқеа...

Кечкурун бозордаги таниш деҳқонлар билан бир оз гурунглашиб, дил чигилини ёзмок ниятида шу тарафга ўтдим. Ётти-саккизтача киши ҳангомалар айтишиб, хурсанд бўлиб ўтирган эдик. Ногоҳ посбонлар келиб қолди. Бир кичик сержант, шеригининг чама-си ҳали унвоини йўқ эди. Олди посбон барчамиз билан қўл бериб ҳол-аҳвол сўрашгач, дарҳол муддаога кўча қолди. «Йигитлар, бизни хўжайин юборди. Биттадан қовун-тарвуз керак, хўжайиннинг олдига меҳмон келиб қолди», — деди. Ҳамма жим. Йигитлар ўзаро кўз уриштириб олдилар. Улардан бири: «Кечирасизлар, сизлардан олдин ҳам икки киши келди. Биз қовун бериб юбордик. Тарвуз бизда йўқ», — деди. Посбонлар ўз сўзларида туриб олишди. Ноилжон деҳқон битта қовунни келтириб тутқазди. — Тарвуз ҳам керак деди кичик сержант. Йигитлар яна бир бор уэр айтишди. Нихоят улар, қовунни олиб кетишди. Нега энди аллакимнинг меҳмонини деҳқон боқиси керак? Деҳқоннинг улардан қарзи йўқ-ку ахир? Ахир деҳқон шўрлик кечалари ухламай, бола-чақасининг ризиқ-рўзи учун қовун пойлаб, совуқда очик ерларда ётсалар уларнинг, болаларининг ризиқига киминингдир меҳмони шерик бўлса. Келинж, теранроқ фикр юритайлик. Ҳеч бир замонда, ўзбек урф-ода-тида бировларнинг нарсаси ҳисобига меҳмон қутилганими? — Сиз муҳбирсиз ака, мана шу каби воқеаларни ёритинг, — деб илтимос қилишди деҳқон йигитлар. Икки кун ўтиб, яна ўша қовун сўраб келганлардан бири: «Эртага «шефнинг» туғилган кунини, шунга битта қовун ва битта тарвуз тайёрлаб қўйинг», — деди. «Тез-кинга бериб юборасизми?» — сўрадим. «Йўқ иззати битди энди. Эл қатори пулини тўласинда, олиб кетаберсин. Ахир биз ҳам тирикчилик деб шу ерларда сарсон юрибми?», деди деҳқон. Бу каби ҳолатлар посбонларга икки дунёда ярашмайди. Уларнинг ўзини, ўз хизматини қаттиқ ҳурмат қилганлари ҳеч қачон бундай нарсаларга йўл қўймайдилар. Аммо айримлари, шולי қурмаски бўлмаганидек, ўз нафсини ўйнаиб иш қилади.

Азал-азалдан элимизда ажиб бир мақол бор. «Меҳмон келса эшикдан, ризиқ қовунда ҳам эмас. Шундай ночор, паст ишлар бизнинг кулларимизда рўй бераётганида, посбонлар орасида бундайлар бўлмагани маъқул. Жамоатчилик бундай ҳодисаларга бепарво қарамаслиги керак. Зеро, бизнинг шоиримиз халқ тинчлиги, унинг фаровонлигида. Эли деб, юртин деб яшамоқ ҳар бир ўзбек учун ҳам қарз, ҳам фарз. Яна шуни ҳам айтмай, эл посбонлари орасида инфофли, ўз ишига мохир, омилкор, яхши инсонлар кўп. Жуда кўп, мен уларнинг айримларини таниймман. Майор Мавлон ака, старшина Абдуваҳоб Акбаров, катта сержант Кодиржон Раҳмоновлар ўз касбининг ҳалол, виждонли фидойиларидир. Ҳалол ва виждонли инсонлар сирасига кирдилар. Эл тинчлиги, химояси ишида юрган барча ходимларнинг имонли, диёнати, ҳалол бўлишларини истардим, бу шарт ҳам.

Эркинжон ҲАЁНБОЙ
ўғул Фидоий

Тиббиёт фанлари доктори, профессор, жаррох-шифокор ҚАРИМ ХОЖИЕВИЧ ТОХИРОВ 1947 йилда ўзи асос солган болалар жаррохлик шифохонасидаги кабинетидан 1990 йил 14 май куни иш тугагунча ишлаган...

раётганларида бор-йўғи бир-икки томчигина кон чикарди. Чунки Қарим ака ҳар бир артерия қайси шох ва шохчаларга тармоқланиши, уларнинг қайси жойда ва қай тартибда жойлашганини ҳам шунчалик аниқ билишди, жаррохлик амали пайтади уларни ногоҳ кесиб қўймас эди.

Домланинг ўғитларидан: Ҳар бир жаррох бир аъзога кесиб йўли билан етиб борганида, ҳар бир нерв, ҳар бир кон томирини билган ва уларни шикастламаган ҳолда ҳаракат қилмоғи шарт. Ана шундангина унинг жаррохлик маҳорати шаклланибди деб айтиш мумкин.

14-шаҳар болалар жаррохлик шифохонаси бош шифокори, тиббиёт фанлари номзоди, жаррох Дилшод Аббосович Умаров:

— Мен домладан илк сабоқ олганимда тиббиёт олий даргоҳининг бешинчи курсида ўқирдим. Домла болалар жаррохлигидан дарс берарди. Бир куни у киши жаррохлик амалига муҳтож бешта беморни дарсга олиб кирди. Беморларнинг бири чақалоқ эди. Уни онаси кўтариб олган, гўдак эса тинимсиз чиқираб йилларда. Домла чақалоқни онасининг кўлидан олиб бағрига босди. Гўдак йиғидан шу заҳотлик тўхтади. Дарс тугагунча ҳам, онаси кўтариб чиқиб кетаётганда ҳам, чақалоқ йиғмади.

Билмадим, бу нима эди? Кейинчалик Домланинг қўли теккан бемор албатта тузаланишини кўп марта гувоҳи бўлдим.

Ушанда қўзлари меҳрга тўла бу инсонни севиб қўлдим. У кишига жуда-жуда ўшагим келди. Ҳатто ташқи кўришим ҳам у кишига ўхшадини орзу қилдим...

ИЛҲОМ ИСКАНЖОНОВ: — жаррох, фан номзоди:

— Республикамиз бўйича фақат бизнинг шифохонада режали жаррохлик бўлими бор. Домламиз не-не оғир беморларни даволамади. Домланинг қўлида бемор жон берганлигининг гувоҳи бўлмаганман. Шифокорлардан аллақачон умидини ушан оғир беморлар домланинг тийганидан ғизог топиб, тузалиб, шифохонадан ўз оёқлари билан чиқиб кетардилар. Домла туну кун изланар, ўрганар эди. Тиббиёт фанининг улуг олимлари қўлланмаларини арақлаб, кенчалари ухламай чиқарди. У киши жаррохлик амалини (операция) бажа-

ЮРАКЛАРДА ЯШАМОҚ САОДАТИ

узоғи билан беш-етти минутда бажариб, бўйрақдан тошни олиб ташлардилар-да, «тикинлар» деб чиқиб кетардилар. Бугунги куннинг етук жаррох олимларидан бири Амин Сулаймонов билан бир-биримизга ҳайрат билан қараб олардик-да, тикишга киришардик. Мен тиббиёт тарихида бундай қиска муддатда амалга оширилган жаррохлиқни эшитмаганман ҳам, кўрмаганман ҳам...

Муаззам МЕЛИЕВА: — кўкрак қафаси жарроҳи, фан номзоди:

— Домлани асосан дарслик қўлланмаларидан билардим. У болалардаги норасолик (жинси аниқ эмас) дардини, ёпишиб турилган эгизакларни, кўкрак қафаси аъзолари ва юрак жарроҳлигини, болаларда ниҳоятда оғир кечадиган гиришрўп (табиий бавл қилолмаслик) қай қўллаб касалликларни муваффақиятли даволар эди. У кишини биринчи марта Самарқанд тиббиёт институти талабаларини олимпиадага олиб келганимда кўрганман. Кейинчалик ўзлари билан ҳам танишдим. Яна бир воқеа эсимда. 1983

йилда Тошкентда жаррохлар анжумани бўлди. Ушанда анжуманга йиғилган, дунёга танилган барча улкан олим-жаррохлар домламиз Қарим Тоҳировга ҳатто ахтиром билан қарашларининг гувоҳи бўлдим.

Жуманазар БЕКНАЗАРОВ: — жаррох, тиббиёт фанлари доктори, ёзувчи:

— Домланинг шогирдлари бугунги жаррохлик амалларини бажариш бўйича республикада энг олдинги ўринларда туришибди. Масалан ичкаларда операция қилишда профессор — Аминбой Сулаймоновнинг олдида тушадиган йўқ, Чақалоқларни жаррохлик йўли билан даволашда Насриддин Эргашев пешқадам. Жигар хаста-

мат қилган. 1942 йилнинг охирида оғир яраланиб Ватанга қайтди. Қорақалпоғистонда ишлардилар.

Домла 1947 йилда биринчи мартаба Ўзбекистон ва Урта Осиёда Болалар жарроҳлиги кафедрасини ташкил қилди. Қарим Тоҳиров шу кафедрада 35 йил, то умрининг охиригача ишлади. Домла асос солган 14-болалар жаррохлик шифохонаси, яъни айнан ўша кафедра, бугунги кунда Ўзбекистонда, қолаверса, Урта Осиёда болалар шифокорлари учун методик марказга айланди.

Бу ерда ҳар йили юзлаб талабалар жаррохлик сирларини ўргандилар, ёш шифокорлар ўз малакаларини оширадилар.

Илхом ИСКАНЖОНОВ: — Домла, ҳақиқатдан ҳам, ниҳоятда саҳий, бағри кенг, пок инсон эди. Ислоҳ маданиятидан ҳам чуқур хабардор эди.

Эсимда, бир куни тугруқхонадан юраги кўкрак қафасидан ташқарида турилган болани олиб келишди. Домла жаррохлик амалини қиламиз, бола бир мунча тузалади, бироқ уч-тўрт ёшдан ошмайди, дедилар. Ҳамма нарса домламиз айтганларидай бўлди.

Яна бир воқеа эсимда. Водий томондан норасо тутилган беморни олиб келишди. Қоп-қора сочлари қирқ қокил ўрилган, ташқи кўринишидан қизалоқ. Муҳаббат исми бу бемор ҳеч қандам гаплаганга келмай, қовоқ солиб

ўтирарди. Домла текширишга кирганларида бошини кўтариб бир қаради-ю, яна жим ўтирaverди. Домла бизга қараб, сочини олдириб ташлагилар, бу ўғил бола дедилар. Эндокринолог ва гинеколог шифокорларининг, ҳамда УЗИ асбобининг текширувидан кейин маълум бўлдики, бемор ҳақиқатдан ҳам, кўпроқ эр жинсига мансуб экан, домла бошбарган жаррохлик амалидан сўнг унинг тутилганлиги гувоҳонасида исмини Муҳаммад ёздириб, жўнатдик. Кейинча-

Утмиш совет тарихчилигининг ота-диданидан бири бўлган академик В. И. Авдиев ўзининг «Қадимги шарқ тарихи» китобидан э. а. IX асрда Осурияда ҳукмронлик қилган Бахтар малаикаси Шаммуратнинг асосис равишида афсонавий шахс қилиб тасвирланади...

«Турк Афросиёб Ираж ўғли Манучехри энгиб Турон юртини ўз қўлига олди ва отаси Туркнинг пойтахти бўлган ўрнини иморат қилиб унда ўрнашди».

«Самарқанд кўрғони Хориз ўғли Самар томонидан иморат қилинган»... ва ҳоказо.

Кўриб турганимиздек, Самарқанд турли замонларнинг эвриллишларига қарамай Самар исми ўзигагина эмас, балки Самарқанд тарихи билан узок йиллар ва жиддий шуғулланган, шу шаҳар фарзанди академик М. Е. Массон шахарнинг 2500 йиллиги бағишланган мақолада аниқ бири муҳим маълумотни кўрсатиб ўтган.

«Тарихгача бўлган даврда, Мусо динининг тарғиботчили-

сидан шимолдаги сўғлар ва шохлар мамлакатларигача бўлган ерларга ҳукмдор бўлди» (Полз. «Военные хитрости». VIII, стр. 26).

«Бу шаҳар (Кирсқата — Уратена — В. Д.) аҳолиси ўзларига ҳукмдорлик қилган подшоҳлар орасида ҳаммадан Семирамида (Шаммурат) ва Кир (Кайхусрав)ларни юрмат қилишарди. Чунки улар бу шаҳарга асос солганлар» (Квин Курций Руф. «О деяниях Александра Македонского». VII, стр. 27).

«Семирамида (Шаммурат) Хиндистонга уруш очиб унинг Балхага келиб (бу воқеа юқорида кўрсатилган э. а. 805-790 йиллар орасида ўз берган. — В. Д.) Бу ердан қўл остидаги барча катта ва кичик давлатларга фармоишлар юбориб, уч йил ичида Балхага ёш ва жангвор ҳарбий қўшинлар жўнатишларини буюрди. Хусусан,

Сурия, Кипр ва Финикия подшоҳларига эса бу ерга дарё кемасозлигига мос ёғочлар ва кемасоз устлар жўнатилишини алоҳида таъкидлади» (Диодор, «Библиотека историк», стр. 16).

Энди археологик хабарларга ҳам назар ташлаб ўтайлик:

VIII асрда Осурия билан биргаликда Мидияни (Озарбойжон) босиб олганиклари, кейинчалик эса ана шу мидияликлар билан иттифокда Урартини енгганиклари ҳамда бутун Месопотамия бўйсундирган Мисрга ҳужум қилиб Псамтих II ни тавон тўлашга мажбур қилганиклари тарихий маълумотларни тасдиқлайди» (В. Я. Зазенкова. «Относительные даты черепов Кувинского кладбища» IX-X вв., Т. ИМК. 1973 г. стр. 69). Бу воқеалар тарихларда скифларнинг Мисрга юриши деб номланади (В. Д.).

Кўриниб турибдики, тарихий маълумотлар Шаммуратнинг бу ерда бўлиши ва ҳатто ободончилик ишлари олиб борганилигини тасдиқлайди. Бу демак, ёзма тарихимизни ҳам андиқлади э. а. IV асрдаги Кайхусрав истило-сидан эмас, балким балхлик

малика Шаммуратнинг Осурия тахтига чиққан замони, яъни э. а. IX аср охиридан бошлашимизга имкон беради. Чунки Сўғд, Бахтар, Шок ва Массаетлар қадимги тарихимизда ҳеч қачон ажратиб ўрилган эмас.

Энди Самарқанд тарихига қайтсак. Биринчидан, бу шаҳарнинг Кирсқата — Шаммуратдан кейин қурилганлиги ақлга сиймайди, демак, Шаммурат ҳам икки шаҳарни ёки бир вақтда қурдирган ёки аввал мавжуд бўлган Сўғд пойтахтини қайта тавмирлаб ўзининг номини қўйган, негаки биз юқорида кўрсатган Самарқанд, Мароқанд, Самарқент ва Шамарқанд кент суларининг барчасининг ўзгаги Шамирам, Шаммурат исми билан боғлиқлиги шунга кўрсатади. Тарихлардан маълумки, олдин Кир — Кайхусрав, сўнгра эса Александр Македонскийлар

Шу тариқа ўз замонасининг энг қудратли подшоҳига ётишдош, сиёсий мақоладош бўлган Шаммурат Ниннинг тирикчилик чоғидаёқ давлат ишларида фаол қатнашиб, сарой ва оддий халқнинг ҳурматини қозонган эди. Э. а. 809 йилда Нин ўлган, унинг ўрнини эгаллаган гўдак ўғли Адид Нирари — 3 (подшоҳлиги 809-782 йиллар) номидан мамлакат бошқарувида қирқилди. (Б. С. Э. М. — 1952 г. стр. 483. «Семирамида»). У аввал эри томонидан қурқилиши бошланган Осуриянинг энги пойтахти Ниневия (ҳозирги Куюнжик, Туркия)ни қуриб битказган, кейинчалик қадимги дунёнинг «етти муъжизаси»дан бири бўлган Бобилдаги Семирамида — Шаммуратнинг осма боғларини барпо қилди. Ундан сўнг эса мамлакатнинг энг гўзал ўшаси Арманистондаги Катта Ван қўлига бориб у ердаги ҳозирда ҳам Тўшпа водийсини суғориб турган, қоя тошларини кесиб ўтказилган «Шамирам каналини», ҳамда шу водийдаги Шамирамкент шаҳарини қурдирди. В. И. Авдиевга хилоф бўлар, бу иншоотлар унинг томонидан қурдирилганлигини қадимий Урартининг қоя ёзувлари, VIII аср арман тарихчиси Моисей Хоронский ва бехисоб арман ривоятлари тасдиқлайди.

Эрон ва Туронда бу исм қадимдан Ширин деб машҳур бўлиб, унга боғлиқ қатор ёдгорликлар мавжуд. Масалан: Эроннинг қадимий подшоҳлари Кайхусрав ва Дорони ларнинг тош битиклари сақланган Биҳстун қадимда «Ширин қасри» деб аталган (Екут Ҳамавий). Умумининг Сирдарёдаги Ширинсой, Бойсундаги Биби Ширин қишлоғи ва бошқалар ҳам ана шу Шаммурат номи билан боғлиқ бўлиши мумкин. Шарқ мумтоз адабиётининг «Хамса»навислигидаги қатор Ширин образлари ҳам унга бориб тақалса ажаб эмас. Буни эса ўша Шамирамканалининг дунёдаги ягона тош канал эканлиги ҳам кўрсатиб турибди. Низомий Ганжавийнинг «Хусрав ва Ширин»ида эса Шогур тилидан Меҳинбон худди Шамиронинг ўзи деб таърифланади.

Шаммурат умрининг охириги палларидан Хиндистон уруши ва Ван қўли атрофидаги қурилишлар билан банд бўлиб, сарой ва пойтахтда ўзига қарши тайёрланаётган фитнадан бехабар қолди. Унинг узок вақтлар четда бўлганлигидан фойдаланган фитначилар уни арман подшоҳи Ара Гоцеҳика билан ишқий можароларда айблаб, вояга етиб қолган Адид Нирари — 3 ни онасига қарши гиж-гижлашди. Она ва ўғли орасида уруш чиқди. Натихада дунёнинг энг шўхратли аёлларидан бўлган Шаммурат тахминан э. а. 790 йилда руй берган жангда ҳалок бўлди.

Валижон ДАДАЖОНОВ

ШИРИН, ШАММУРАМАТ ВА САМАРҚАНД

1370 йилларга келиб шавкатли Амир Темур бу муқаддас шаҳарни ўзига пойтахт қилиб олган, унинг халқаро обрўси бениҳоят ўсди. Замона сиёсатининг назик иллари мана шу шаҳарда кесилган бўлди. Уш а замоналарда бу шаҳар атрофида Миср, Бағдод, Султония, Шероз, Фориш каби қишлоқларнинг пайдо бўлишини албатта, энгил мулоҳаза билан Амир Темурнинг шўхратга интилишига эмас, балким сиёсий ҳаёт тақозоси билан Самарқанд атрофига келиб жойлашган, халқаро дипломатик ваколатхоналарга боғласак тўғрроқ бўлади.

Темурнинг набираси Муҳаммад Тарагай — Мирзо Улугбек (подшоҳлиги 1409-1449 йиллар) замонасида бу муътабар шаҳар жаҳоннинг фан ва маданият марказига айланган. Самарқанд тарихини ўрганиш маданий дунёнинг зарур эҳтиёжига айланган.

Самарқанд тарихини ўрганиш билан астрободлик Абу Саид ар-Раҳмон ибн Муҳаммад Идрисий (ваф. 1015 йил), Абу Хафс Умар ибн Муҳаммад ан-Насафий (ваф. 1142 йил), Екут Ҳамавий (ваф. 1229 йил), Закария ибн Муҳаммад ал-Казвиний (ваф. 1283 йил), ва ниҳоят маълум ва машҳур Табарий ҳамда Наршахий (899-953 йиллар) шуғулланганлар. 1844-1848 йилларда самарқандлик Абу Тоҳирхўжа ибн Абу Саид оқоридан номлари кўрсатилган муаллифлар ва бошқа тарихларни жамлаб «Самария» китобини ёзди. Шу асрда битилган айрим парчаларни қўздан кечирайлик:

«Самар исмли киши бу ерга жойлашган ва атрофига халқни тўплаб, кўрган қилган эди. Шунинг учун Самарқанд аталади» (Муҳаммад ибн Халаф, «Бурхони қоте»). «Самар отлик бир хон ушбу шаҳарни қурдирди. Аввало қанд деган

НИГОХ.

Мусаввир Шокир ЗОКИРОВ

ҲАМИД ҒУЛОМ

ДУСҲИ

Бир сиким ош дамлаб жажжи декчада...

Келармикан, дейман, даъватсиз, хатсиз...

Бултурги узумдан кип-кизил шароб...

Дўст эса, келмайди. Узок умрининг...

Анчик-чучугини бирга тотган дўст...

Канча байрамларда қадаҳ отган дўст...

Истайман бу сокин кадр оқшони...

Лекин, дўст келмайди. У хуш илтифот...

Замон дабдабага ўргатмиш уни...

Мен эса, кутаман дўстимни ҳамон...

Бир сиким ош дамлаб жажжи декчада...

Симёғоч бошида милтиллар хайрон...

Ҳамид Ғулом ҳали етмишга тўлганда унинг...

Мен уни илк бор 1934 йил эрта куз фасли кунла...

адиб. Жумладан, «Маъшар», «Феруза», «Бинафш...

килмасдан, унинг қалбиданги сирли туйғулари...

тоз Фафур Ғулом ва Ҳамид Олимжон назари...

кўз олдимида хитой жужунчасидан пешмат кийган...

«Амазонка қўшиғи» дostonлари нашр этилган...

номидаги мактабни тамомлаб, бобосининг...

Ҳамид Ғулом Ўзбекистон ёзувчилари уюшмасида...

ИМТИҲОН

Table with 3 columns: Question/Topic, Answer/Response, and a third column with related terms or comments.

Кулол дўқонига кирдим бир сафар...

икки соатча оёқ билан тепилиб, муштраб пишитилади...

XVII—XVIII асрларда ўрта Осиёнинг бир неча феодал...

Кулоллик дастоҳи — бу чарх, у катта ва кичик икки ёғоч...

XIX асрда уста кулолларнинг махсулотлари ёғоч ва ганч...

Кулоллик хусусан, ўзбеклар ва тожиклар яшайдиган шаҳар...

XX асрда ўзбек кулоллиги мураккаб жараёни бошдан...

Кулоллик хусусан, ўзбеклар ва тожиклар яшайдиган шаҳар...

1930 йилда Тошкентда экспериментал керамика...

Кулоллик хусусан, ўзбеклар ва тожиклар яшайдиган шаҳар...

Ўзбекистонда кулоллик илми ва амалиёти ривожлантириш...

Кулоллик хусусан, ўзбеклар ва тожиклар яшайдиган шаҳар...

Маълумки, кулоллик хом ашёси тупроқ...

Кулоллик хусусан, ўзбеклар ва тожиклар яшайдиган шаҳар...

Кулоллик хусусан, ўзбеклар ва тожиклар яшайдиган шаҳар...

Кулоллик хусусан, ўзбеклар ва тожиклар яшайдиган шаҳар...

Кулоллик хусусан, ўзбеклар ва тожиклар яшайдиган шаҳар...

Кулоллик хусусан, ўзбеклар ва тожиклар яшайдиган шаҳар...

Хунармандим — дилбандим

рунинг шухрати XVIII асрлардақ маълум бўлган...

Ака-ука Назруллаевлар ва уларнинг фарзандлари оила...

Ғиждувон кулолчилигини ўрганиш, тақриба ва фирқ...

Турпоқдан гул унади, тупроқ гулга айланади...

Санаъатшунос Дилафруз ҚОДИРОВА

АВТОМОБИЛЛАР ТАРИХИДАН

Биласиз, Сарвари олам Одамни жаммак махлуқотлар иври энг азизу муқаррам қилиб яратди...

1668 йили дунёдаги биринчи автомобил яратди...

Франциялик Николя-Жозеф Кюно ҳам автомобилсозлик пойдевори...

1902 йилдан эътиборан Туркистонга ҳам автомобиллар кириб кела бошлаган...

Ички ёнув двигателига эга қалдирғоч автомобилни Буюк Британиялик Самуэл Браун 1826 йили...

Ички ёнув двигателига эга қалдирғоч автомобилни Буюк Британиялик Самуэл Браун 1826 йили...

Ички ёнув двигателига эга қалдирғоч автомобилни Буюк Британиялик Самуэл Браун 1826 йили...

Ички ёнув двигателига эга қалдирғоч автомобилни Буюк Британиялик Самуэл Браун 1826 йили...

УЛ ЁР ҚЎЛИДА КЎЗА...

лоллар маълум бир идиш ёки буюм буйича ихтисослашганлар...

дир. У ўтган асрларда Ўзбекистон ҳудудида мавжуд бўлган...

Муассис: Миллий тикланиш демократик партияси

Бош муҳаррир: Иброҳим ҒАҒУРОВ

Газета 00136-рақам билан рўйхатдан ўтган. Бюджет: Ған — 0343.

Манзилми: Тошкент-83, Матбуотчилар кўчаси — 32. Телефон 133-50-18.